

**ТИПОВА ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ У СТРУКТУРІ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОСЯГАННЯМ НА ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ
ПІД ПРИВОДОМ ВИКОНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРЯДІВ**

Розглянуто характеристика особи злочинця по кримінальним справам про посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів. Особлива увага звернута на особу організатора, керівника релігійної групи, яка вчинює по посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Ключові слова: злочин, злочинець, особа злочинця, релігійні злочини.

Рассматривается характеристика личности преступника по уголовным делам о посягательстве на здоровье людей под предлогом проповедования религиозных вероучений или исполнения религиозных обрядов. Особенное внимание уделяется личности организатора, руководителя религиозной группы совершающей посягательства на здоровье людей под предлогом проповедования религиозных вероучений или исполнения религиозных обрядов.

Ключевые слова: преступление, преступник, личность преступника, религиозные преступления.

© ЦИМБАЛ Микола Миколайович – молодший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем законодавчого вдосконалення діяльності ОВС Навчально-науково-інституту підготовки слідчих і криміналістів Київського національного університету внутрішніх справ України

The article considers characteristics of offender's personality in criminal cases about encroachments on human health under pretence of preaching of religious dogmas and execution of devotions. Especial attention is paid to personality of organizer, head of a religious group encroaching on human health under pretence of preaching of religious dogmas and execution of devotions.

Key words: *a crime, the criminal, the person of the criminal, religious crimes.*

Побудова основ методики розслідування злочинів про посягання на життя та здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів повинна ґрунтуватися на комплексному дослідженні елементів її криміналістичної характеристики, одним з яких є відомості про типову особу злочинця.

Наукова розробка питань криміналістичного дослідження особи злочинця, засобів та методів отримання і використання інформації про нього має важливе теоретичне і практичне значення, тому у процесі розслідування злочинів на перший план висуваються завдання встановлення даних про особу, яка вчинила злочин, та розшук встановленого злочинця¹.

Дослідження особи злочинця є складною та багатогранною проблемою, яка вимагає різнобічного підходу але єдиного розуміння з'ясування її сутності. Недостатня увага до особи злочинця веде до втрати інформації на тактичному та стратегічному рівнях, зокрема, при розслідуванні окремих видів злочинів, тому криміналістичний аспект вивчення особи злочинця передбачає збирання та аналіз інформації про неї з метою визначення напрямів розслідування по справі, вибору відповідних тактичних прийомів та засобів впливу на особу. Крім того, особа злочинця при взаємодії з навколишнім середовищем фіксовано відбивається в ньому, залишає в певних ситуаціях характерні сліди.

Що стосується, дослідження в криміналістичній характеристиці питань, пов'язаних із вивченням особи злочинця по кримінальних справах, порушених за ст. 181 КК України, воно безпосередньо має значення для розробки основ методики розслідування даного виду злочинів.

Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики представляє собою поняття, яке виражає сутність особи – складний комплекс характеризуючих її ознак, властивостей, зв'язків та відносин, її моральний та духовний світ, узяті в розвитку, у взаємозв'язку з соціальними та індивідуальними життєвими умовами, у тій чи іншій мірі вплинули на вибір способу, знаряддя, засобів та місце вчинення посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

При описі потенційного суб'єкта досліджуваного злочину, вчені, як правило, фіксують лише очевидні ознаки: вік, освіта, робота. Загальні характеристики учасника релігійного об'єднання, діяльність якого порушує норми права: по статі переважно жінки, по віку – літні люди, по виконуваній роботі – переважно безробітні, представники середнього класу². Що стосується керівника релігійної організації, трапляються випадки, коли йому вже за 50 років. Так, у сатанинській общині було 60–70 осіб. Керував чоловік років 70, котрий казав, що він в минулому священник. Зустрічались у підвалі, котрий орендували під спортивним клубом³. Але в останні десятиріччя став утворюватись «новий тип сектанта»: молода людина в віці від 18 до 24 років, інколи старше, яка має середню чи середню-спеціальну освіту, працююча на одному з підприємств міста⁴. Тобто в теперішній час характеристика учасника релігійного об'єднання, діяльність якого пов'язана з

посяганнями на здоров'я людей, змінюється у бік підвищення рівня освіти та професіоналізму.

Статева приналежність учасників релігійних об'єднань зараз не є визначальним фактором в характеристиці, в порівнянні з віковими показниками злочинців. У минулому втягнення до релігійних об'єднань, які посягають на здоров'я людей здійснювалося в основному стосовно жінок. Це пояснювалось тим, що на відміну від сьогодення, жінка виступала у якості впливового фактору на суспільство завдяки своїм соціальним якостям як дружина, мати тощо. Зараз основна увага керівників релігійних об'єднань звернута саме до молодих людей, яких у майбутньому бачать у якості можливих учасників організацій та груп.

Окремої уваги заслуговує характеристика особи злочинця з точки зору його психології, тобто характеру поведінки як під час вчинення посягання так і після, що дозволяє провести відповідну типізацію з метою пізнання системи поглядів та переконань, світогляду злочинця, які визначають та пояснюють логіку злочинних діянь, а також мотиви посягання.

Це людина, яка володіє певними знаннями з різного роду езотеричних, герметичних та окультних наук, наприклад кабалу, а також так звану окультну (містичну) анатомію людини, яка приписує людським органам та тканинам певні релігійно-містичні властивості, що в свою чергу сприяє їх використанню у ритуально-містичних цілях. Типовий злочинець крім того, володіє такими знаннями та навичками як, психологія (в особливості техніка гіпнозу), психіатрія, анатомія людини, медицина, біологія, хімія, (більш того у деяких сектах вивчення цього є обов'язковим, наприклад у сатаністів), що в свою чергу обумовлює відповідне місце навчання або роботи (санітар у лікарні, працівник моргу, студент медичного вузу). Під впливом ідеології та вчення релігійних груп, окультних наук у свідомості злочинця відбувається формування надцінної окультної ідеї маревного характеру о надлюдській природі своєї особистості (тобто ідея переваги посвяченого у тайни). Усвідомлення такої «переваги» підкоряє та керує мисленням, волею та вчинками злочинця (тобто людина стає виконавцем, «рабом» вимог та правил ритуалів релігійного характеру) який вважає, що тільки йому посвяченому дано зрозуміти вчинене ним посягання на здоров'я людини. З цього приводу Ю.М. Антонян пише: «сучасною спокусою треба вважати міф про надлюдину, спадкоємця Сатани: для надлюдин не існують закони, порядок, йому все дозволено, його природна ціль – задоволення особистих бажань, уся добродішність філантропів – не що інше як лицемірство»⁵.

Злочинцю, який вчинив ритуальне посягання на здоров'я людини також присутні такі типові риси, як зарозумілість, що проявляється у небажанні давати показання про вчинений злочин, або навпаки злочинець розповідає усі нюанси вчиненого посягання на здоров'я людини. Такого роду зарозуміле самоспоглядання (в таких випадках при огляді місця події спостерігаються явні демонстративні ознаки вчиненого посягання ритуального характеру) припускає наявність у злочинця психічного розладу особистості, що вказує на необхідність призначення та проведення психолого-психіатричної експертизи.

Для злочинців які вчинили ритуальні посягання на здоров'я людини характерна також агресивність по відношенню до людей, які дотримуються протилежних поглядів, православ'я та інших традиційних релігій. Агресивність формує крайню ступінь жорстокості (садизм), що підтверджується нанесенням жертві певних пошкоджень та ран для заподіяння її особливих страждань та тортувань пси-

хофізіологічного характеру. Також необхідно відмітити що раніш присутня особистості агресія та жорстокість яка виражається у безцільному, безглуздому насильстві під впливом релігійної ідеології та окультних вчень трансформується та набирає осмислену форму, наділяється вищим, містичним змістом, єдина ціль існування котрого виражається системою обрядових дій, які складають ритуальні посягання на здоров'я людей. Тобто проглядається певна тяга до вчинення ритуальних посягань на здоров'я людей – гоміцидоманія, яка має специфічний характер обумовлений впливом ідеології релігійного культу.

Психології злочинця притаманна ознака гоміцидальності, тобто прагнення здійснити сам факт заподіяння шкоди здоров'ю людини. Гоміцидальний характер релігійних вбивств обумовлює їх підпорядкованість певного роду правилам та ознакам вчення, тобто такі вбивства вчинюються у конкретно визначений час, у задалегідь визначеному та підготовленому місці, визначеній жертви.

Таким чином, важливе значення для криміналістичної характеристики злочинів взагалі, та безпосередньо злочинів пов'язаних з посяганням на здоров'я людини під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів мають дані про особу злочинця, у тому числі його поведінку до, у процесі та після вчинення злочину. У зв'язку з цим особа злочинця є вагомим елементом криміналістичної характеристики злочинів даного виду злочинів. А тому, вона повинна піддаватися криміналістичному дослідженню шляхом пошуку криміналістично значимої інформації про типового злочинця, а також оцінки зібраних даних з метою можливості їх подальшого використання у процесі розкриття та розслідування конкретних злочинів пов'язаних з посяганням на здоров'я людини під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

1. *Щербаківа Г.В.* Початковий етап розслідування розбоїв, вчинених з метою заволодіння приватним майном громадян: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.09.— К., 2006. — С. 48. 2. *Лешан В.Е.* Лики християнського сектантства. —К.: Політиздат України, 1988. — С. 39. 3. *Кондратьев Ф.* Сатанизм как реальность и «сатанизм» как психическое расстройство // Люди погибли. Сатанизм в России. Попытка анализа. — М.: Изд. Московского Подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2000. — С. 269. 4. *Лешан В.Е.* Цит. робота. — С. 52. 5. *Антонян Ю.М.* Психология убийства. — М.: Юрист, 1997. — С. 92.